

УДК 334.012.64/.65:311.17(477)

DOI: <https://doi.org/10.30838/EP.216.172-181>

Перевода Ю.А.

доктор економічних наук

Національний університет біоресурсів і природокористування України

Pereguda Yuliya

Dr. of Economic Sc.

National University of Life Resources and Environmental Management of Ukraine

<https://orcid.org/0000-0002-1434-2509>

КРОСКУЛЬТУРНІ КОМУНІКАЦІЇ В КОНСАЛТИНГОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ УКРАЇНИ ЯК ЧИННИК СТРУКТУРНОЇ СТІЙКОСТІ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ

У статті досліджено структурну стійкість малих і середніх підприємств України за показниками народження, смерті, плинності, виживання, зайнятості та секторного балансу. Довоєнну динаміку простежено за 2013–2020 рр., а перший рік повномасштабної війни проаналізовано окремо за даними Держстату за 2022 р. Встановлено збереження розмірної асиметрії: найдрібніші підприємства характеризуються найвищою плинністю та нижчим п'ятирічним виживанням. У 2022 р. баланс народжень і смертей був від'ємним у всіх семи зіставних видах діяльності, що свідчить про поширення переважання вибуття на весь проаналізований секторний зріз. Результати інтерпретовано в контексті ролі кроскультурних комунікацій і консалтингового середовища в адаптації МСП до релокації, міжнародної взаємодії, освоєння нових ринків та відновлення зовнішніх зв'язків.

Ключові слова: кроскультурні комунікації, консалтингове середовище, малі та середні підприємства, структурна стійкість, демографія підприємств, виживання підприємств, секторний баланс, економічна адаптація, міжнародна взаємодія, повномасштабна війна.

CROSS-CULTURAL COMMUNICATIONS IN THE CONSULTING ENVIRONMENT OF UKRAINE AS A FACTOR OF STRUCTURAL STABILITY OF SMALL AND MEDIUM BUSINESSES IN THE CONDITIONS OF FULL-SCALE WAR

The article examines the structural resilience of Ukrainian small and medium-sized enterprises through enterprise births, deaths, churn, five-year survival, employment in newly born enterprises and sectoral birth-death balances. Pre-war dynamics are traced for 2013–2020, while the first year of the full-scale war is analysed as a separate panel based on the national version of the State Statistics Service tables for 2022. Descriptive statistics, comparative analysis of enterprise-size groups, dynamic analysis, cohort survival analysis and sectoral balance analysis are used to identify changes in business demography before and during the wartime shock. Aggregate churn was 20.1% in 2020 and 21.79% in 2022, when the birth rate equalled 7.32% and the death rate 14.47%. Among enterprises with up to nine employees, churn increased from 23.5% to 25.61%; their five-year survival in 2022 was 47.04%, compared with 62.93% for enterprises with 10–49 employees and 61.96% for those with 50–249 employees. The size asymmetry therefore persisted under the wartime shock. In 2022, the birth-death balance was negative in all seven directly comparable activities, indicating that the predominance of exits expanded across the analysed sectoral profile. The deepest negative balances occurred in accommodation and food service activities, agriculture, forestry and fishing, and trade. The results show that structural resilience cannot be reduced to the number of business registrations and should also be assessed through survival, employment and the balance of entry and exit. The findings are interpreted in the context of cross-cultural communication and the consulting environment as organizational mechanisms that can support SME adaptation to relocation, interaction with international partners, entry into new markets and restoration of external business ties. Since official business-demography statistics do not directly measure the quality or causal effect of cross-cultural communication, this component is treated as an interpretive organizational factor rather than an independently estimated statistical determinant.

Keywords: cross-cultural communications, consulting environment, small and medium-sized enterprises, structural resilience, business demography, business survival, sectoral balance, economic adaptation, international interaction, full-scale war.

JEL classification: L26, D22, M16

ISSN друкованої версії: 2224-6282

ISSN електронної версії: 2224-6290

© Перевода Ю.А., 2026

Постановка проблеми. Стійкість малих і середніх підприємств визначається не тільки чисельністю діючих суб'єктів. Важливими є постійне поповнення підприємницької сукупності, здатність нових одиниць пройти перші роки діяльності та співвідношення входження і вибуття у ключових видах економічної діяльності. За високої кількості відкриттів сектор може залишатися нестійким, якщо нові підприємства швидко припиняють роботу або не створюють зайнятості.

Статистика демографії підприємств дає змогу розглядати ці процеси як економічні події. Підприємство визнається активним за оборотом, зайнятістю, виробництвом чи інвестиціями. Народження означає формування нової сукупності факторів виробництва, а смерть – припинення діяльності без реактивації протягом двох наступних років. Юридична реєстрація, зміна організаційної форми або судова процедура банкрутства належать до інших класів подій [1–6].

Для України таке розмежування особливо важливе. Пандемічна криза, повномасштабна війна, релокація бізнесу та зміни режиму доступу до реєстрів одночасно впливали на фактичну діяльність і на адміністративну фіксацію підприємницьких рішень. Оперативні реєстрації ФОП швидко реагують на податкові та організаційні стимули, але їхня динаміка не розкриває, скільки нових одиниць почали виробництво, стали роботодавцями й залишилися активними через кілька років. У цих умовах значення набуває здатність МСП підтримувати результативну кроскультурну комунікацію з партнерами, клієнтами, працівниками та інституціями з різним культурним і організаційним досвідом.

Структурна стійкість у межах дослідження означає здатність підприємницької сукупності підтримувати входження нових одиниць, зберігати їх активність у перші роки та уникати тривалого переважання вибуття в основних видах діяльності. Оцінювання спирається на три безпосередньо спостережувані характеристики: плинність, виживання і секторний баланс народжень та смертей. Загальні часові ряди Держстату стосуються всієї сукупності підприємств. Аналіз малих і середніх підприємств проведено за статистичними групами до 9, 10–49 і 50–249 найманих працівників. Таке групування характеризує кількісно домінуючу частину підприємницького сектору, хоча не відтворює фінансових критеріїв правової класифікації МСБ.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У сучасній літературі підприємницький динамізм розглядають у двох взаємопов'язаних вимірах. Перший охоплює інтенсивність входження, виходу та перерозподілу ресурсів між підприємствами. Decker, Haltiwanger, Jarmin і Miranda пов'язують його послаблення зі скороченням частки молодих фірм [11]. Міжкраїнні дослідження Calvino, Criscuolo і Menon та Calvino, Criscuolo і Verhac показують, що однакова частота створення бізнесів може давати різний результат залежно від початкового розміру, галузевої структури, виживання і регуляторного середовища [12–13]. Naudé доповнює цю позицію: тривале зменшення ролі

молодих фірм консервує структуру ринків і посилює економічну інерцію [14].

Другий вимір стосується якості нових когорт. Criscuolo, Gal і Menon установили, що молоді підприємства забезпечують непропорційно велику частину створення робочих місць, хоча значна їх частина вибуває на ранніх етапах [15]. Benedetti-Fasil, Sedláček і Sterk пов'язують довгострокову зайнятість із початковим масштабом та складом когорти [16]. Bahaj, Piton і Savagar показали, що кризове збільшення кількості реєстрацій може бути секторно вузьким і не переходити у стаке розширення зайнятості [17].

Праці про виживання конкретизують цю залежність. Prieto, Sarabia і Calderín-Ojeda виявили спадну інтенсивність вибуття з віком протягом перших п'яти років [18]. Хі та співавтори доводять, що стартапи й підприємства, утворені через поглинання, мають різні траєкторії [19]. Cefis, Coad і Lucini-Paioni розмежовують ліквідацію, банкрутство та поглинання як економічно неоднакові форми виходу [20], а Dörr, Licht і Murmann показують, як правовий режим може відкладати судове оформлення неплатоспроможності [21]. Методологія демографії підприємств відповідає цій логіці, оскільки відстежує безперервність фактичної діяльності, а не тільки юридичний статус.

Українські дослідження поки що розкривають окремі складові процесу. Перетятко систематизувала офіційні показники за 2013–2020 рр. [22]. Dligach і Stavutskyu дослідили адаптацію 696 мікро-, малих і середніх підприємств під час війни [23]. Akcigit та співавтори пов'язують ослаблення українського динамізму зі скороченням входження, повільним зростанням молодих фірм і підвищенням концентрації: частка продажів чотирьох найбільших фірм у вузьких виробничих секторах зросла приблизно з 48–49% на початку 2000-х до 53% у 2019 р. [24]. Матеріали Світового банку додають дані про втрати продажів, зайнятість, пошкодження та способи адаптації підприємств [25]. У цих роботах розмірна плинність, виживання і секторний баланс переважно аналізуються окремо.

Висока частка народжених підприємств може свідчити як про продуктивне оновлення підприємницького середовища, так і про появу значної кількості нестійких мікропідприємств. Водночас показник плинності без урахування даних про виживання підприємств не дає змоги розмежувати ці процеси. Галузевий баланс доповнює оцінювання структурної стійкості, оскільки показує, у яких видах економічної діяльності новостворені підприємства компенсують вибуття, а в яких відбувається скорочення підприємницької сукупності.

Невирішеним залишається питання, чи збереглася виявлена в довоєнний період розмірна та секторна асиметрія малого і середнього бізнесу в умовах повномасштабної війни, яка істотно змінила територіальну організацію економічної діяльності, мобільність робочої сили, структуру попиту та характер взаємодії підприємств із зовнішнім середовищем. Перевірка цього припущення передбачає окреме зіставлення довоєнних показників із національними таблицями демографії підприємств за 2021–2022 рр. без об'єднання різних методологічних серій в єдиний часовий ряд. Аналіз

секторного балансу дає змогу встановити, чи залишилися довоєнні відмінності між видами економічної діяльності локальними або воєнний шок зумовив системне переважання вибуття підприємств над їх народженням.

Недостатньо дослідженим залишається вплив кроскультурних комунікацій і консалтингового забезпечення на структурну стійкість малого та середнього бізнесу. В умовах релокації підприємств, трудової міграції, виходу на іноземні ринки та розширення міжнародної фінансової й експертної підтримки здатність підприємств взаємодіяти з представниками різних культур стає важливим чинником адаптації. Водночас офіційна статистика демографії підприємств безпосередньо не відображає якості кроскультурної взаємодії, доступності консалтингових послуг та їхнього впливу на виживання підприємств.

Невирішеною частиною загальної проблеми є визначення взаємозв'язку між кількісними показниками демографії підприємств та організаційно-комунікаційними чинниками їх стійкості. Особливого значення набуває з'ясування ролі консалтингового середовища у подоланні мовних і культурних бар'єрів, налагодженні міжнародних партнерств, залученні фінансування, адаптації бізнес-моделей та забезпеченні діяльності українських МСП в умовах тривалого воєнного шоку.

Метою статті є визначення структурних особливостей стійкості малих і середніх підприємств України та обґрунтування ролі кроскультурних комунікацій у консалтинговому середовищі як чинника їх адаптації в умовах повномасштабної війни.

Методи дослідження. Методи описової статистики застосовано для узагальнення часток народжених і

померлих підприємств, коефіцієнтів плінності, виживання та зайнятості. Порівняльний метод використано для зіставлення груп підприємств до 9, 10–49 і 50–249 працівників та довоєнного і воєнного зрізів. Статистичний метод аналізу динаміки дав змогу простежити зміни показників у 2013–2020 рр. і окремо зіставити їх із даними 2022 р. без об'єднання різних методологічних серій в один часовий ряд. Когортний аналіз застосовано для оцінювання одно-, три- та п'ятирічного виживання підприємств; структурно-секторальний аналіз – для визначення балансу народжень і смертей за видами економічної діяльності. Табличний і графічний методи використано для систематизації та візуалізації результатів, а метод наукового узагальнення – для інтерпретації встановлених структурних змін у контексті ролі кроскультурних комунікацій і консалтингового середовища в адаптації МСП.

Виклад основних результатів дослідження. Історичний ряд 2013–2020 рр. використано як довоєнну базу. Показники 2022 р. проаналізовано окремою панельлю першого року повномасштабної війни без з'єднання двох методологічних серій в один часовий ряд. Для розмірного порівняння обрано національну версію, оскільки вона зберігає групи до 9, 10–49 і 50–249 працівників; у гармонізованій версії застосовано інше групування, тоді як загальні частки народжених, померлих і плінності в обох версіях збігаються. Показники зайнятості за 2021 р. використано як безпосередній довоєнний орієнтир. Спостереження охоплює секції А–N і Р–R КВЕД та класи 95.11–96.09 секції S. Систематизацію показників, використаних для оцінювання структурної стійкості, наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Показники, використані для оцінювання структурної стійкості підприємницького сектору

Показник	Економічний зміст	Статистична основа	Аналітичне використання
Активне підприємство	Фактична економічна активність, установлена за оборотом, зайнятістю, виробництвом або інвестиціями	Статистичний реєстр підприємств	База для розрахунку часток народжень, смертей і зайнятості
Народжене підприємство	Нова сукупність факторів виробництва без продовження діяльності іншого підприємства	Національна / гармонізована версія	Інтенсивність економічного входження
Померле підприємство	Припинення активності без реактивації протягом двох наступних років	Національна / гармонізована версія	Інтенсивність вибуття; остаточне значення формується з лагом
Коефіцієнт плінності	Сума часток народжених і померлих підприємств	Офіційна статистика	Швидкість оновлення підприємницької сукупності
Коефіцієнт виживання	Частка підприємств певної когорти, що залишилися активними через 1–5 років	Офіційна статистика	Стійкість нових когорт
Зайнятість на нових підприємствах	Частка найманих працівників на народжених підприємствах	Офіційна статистика	Економічний масштаб входження
Реєстрація ФОП	Державна реєстраційна дія щодо фізичної особи-підприємця	ЄДР / агрегатор	Оперативний сигнал адміністративного входження
Відкриття справи про банкрутство	Судова процесуальна подія	Судова статистика	Додатковий індикатор фінансової неспроможності

Джерело: складено на основі [1–7].

У 2013–2020 рр. інтенсивність оновлення підприємств змінювалася хвилюподібно. Після високої смертності 2014 р. плінність знизилася до 15,4% у 2015 р., а протягом 2016–2018 рр. утримувалася в межах 16,3–17,9%. У 2019 р. показник підвищився до 22,6% через одночасно високу частку народжень –

12,1% – і зростання смертності до 10,5%. У 2020 р. народження скоротилися до 9,6%, тому плінність знизилася до 20,1%, хоча смертність залишилася на рівні 10,5%. Динаміку часток народжених і померлих підприємств та коефіцієнта плінності відображено на рис. 1.

Рис. 1. Частка народжених і померлих підприємств та коефіцієнт плінності в Україні у 2013–2020 рр.

Джерело: складено на основі [8].

Злам 2019–2020 рр. визначався передусім найдрібнішими підприємствами. У групі до 9 працівників смертність зросла з 7,3% у 2018 р. до 12,2% у 2019 р., а у 2020 р. становила 12,4%. Одночасно частка народжених у цій групі зменшилася з 14,1 до 11,2%. Зниження плінності у 2020 р. відбулося не через скорочення вибуття, а через слабше

поповнення підприємницької сукупності. Для малих і середніх підприємств це означало менший приплив нових одиниць за збереження високої інтенсивності виходу. Розмірні відмінності народження, смерті, плінності та п'ятирічного виживання узагальнено в табл. 2.

Таблиця 2

Розмірні відмінності народження, смерті, плінності та п'ятирічного виживання підприємств

Кількість найманих працівників	Народжені, % 2019 / 2020	Померлі, % 2019 / 2020	Плінність, % 2019 / 2020	П'ятирічне виживання, 2018, %
До 9 осіб	14,1 / 11,2	12,2 / 12,4	26,3 / 23,5	44,9
10–49 осіб	2,4 / 2,1	1,8 / 1,8	4,2 / 4,0	62,0
50–249 осіб	0,6 / 0,6	1,0 / 0,9	1,6 / 1,5	56,2

Примітка: Коефіцієнти плінності подано за офіційними таблицями; різниця у 0,1 в. п. із сумою округлених компонентів зумовлена округленням.

Джерело: складено на основі [8; 30].

Розмірна структура виявляє дві різні моделі. Підприємства до 9 працівників забезпечували масове входження, але мали п'ятирічне виживання 44,9%. У групі 10–49 працівників воно становило 62,0%, а у групі 50–249 працівників – 56,2%. Перевага малої групи над середньою не підтримує простого

припущення, що виживання монотонно зростає разом із розміром. На результат впливають галузевий склад, початковий масштаб і віднесення підприємства до групи у звітному році. Порівняння довоєнних і воєнних розмірних характеристик демографії підприємств наведено в табл. 3.

Таблиця 3

Розмірні характеристики демографії підприємств до та під час першого року повномасштабної війни

Кількість найманих працівників	Народжені, % 2020 / 2022	Померлі, % 2020 / 2022	Плінність, % 2020 / 2022	П'ятирічне виживання, % 2018 / 2022
До 9 осіб	11,2 / 8,61	12,4 / 17,00	23,5 / 25,61	44,9 / 47,04
10–49 осіб	2,1 / 1,56	1,8 / 3,32	4,0 / 4,88	62,0 / 62,93
50–249 осіб	0,6 / 0,62	0,9 / 1,00	1,5 / 1,62	56,2 / 61,96

Примітка: у перших трьох показниках через скісну ризик наведено 2020 і 2022 рр.; для п'ятирічного виживання – довоєнний зріз 2018 р. і показник 2022 р. Показники смертей за 2022 р. використано в оприлюдненій Держстатом версії після завершення дворічного періоду перевірки на реактивацію.

Джерело: складено на основі [8–9; 30].

За національною версією 2022 р. частка народжених підприємств становила 7,32%, померлих – 14,47%, а коефіцієнт плинності – 21,79%. У групі до 9 працівників плинність зросла з 23,5% у 2020 р. до 25,61% у 2022 р.: частка смертей підвищилася з 12,4 до 17,00%, а народжень знизилася з 11,2 до 8,61%. П'ятирічне виживання становило 47,04% у групі до 9 працівників, 62,93% у групі 10–49 працівників і 61,96% у групі 50–249 працівників. Усі три значення перевищили довоєнний зріз 2018 р. відповідно на 2,14, 0,93 і 5,76 в. п. Показник 2018 р. стосується когорти 2013 р., частково ураженої звуженням територіального охоплення після 2014 р.; показник 2022 р. належить когорти 2017 р., яка мала п'ять довоєнних років для закріплення до повномасштабного шоку. Розрив між

групами зберігся, а різниця між групами 10–49 і 50–249 працівників скоротилася з 5,8 до 0,97 в. п. Немонотонність довоєнного зрізу була значною мірою когортною, а не сталою структурною рисою.

Безпосередньо перед повномасштабним вторгненням частка найманих працівників на народжених підприємствах у 2021 р. дорівнювала 1,3% у загальній сукупності. У групі до 9 працівників вона становила 6,5%, у групах 10–49 і 50–249 працівників – 1,5 і 0,7%. Розподіл зайнятості підтверджує, що чисельно масове входження та внесок нових підприємств у робочі місця були зосереджені серед найдрібніших одиниць. Розмірні відмінності коефіцієнтів виживання за тривалістю функціонування підприємств показано на рис. 2.

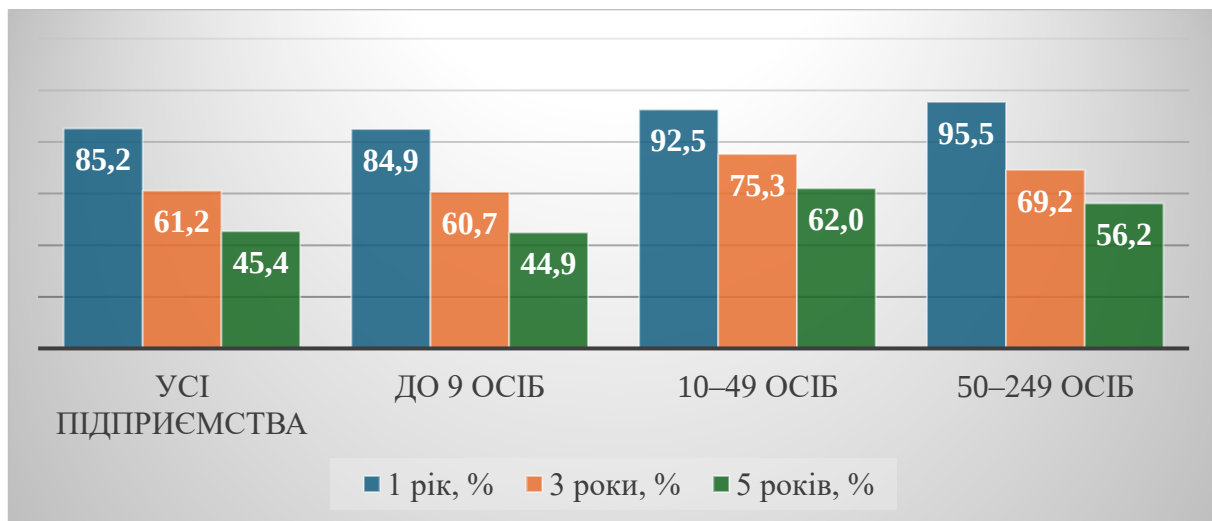

Рис. 2. Коефіцієнти виживання підприємств у 2018 р. за тривалістю та кількістю найманих працівників
Джерело: складено на основі [30].

Однорічне, трирічне і п'ятирічне значення на рисунку стосуються різних когорт. Порівняння однакових горизонтів між розмірними групами показує найнижче збереження активності серед підприємств до 9 працівників. П'ятирічний показник 2018 р. належить когорти 2013 р., тому його

абсолютний рівень відображає також втрату частини територіального охоплення після 2014 р., що знижує рівень показника, але розрив між групами зберігається. Зміну секторного балансу народження і смерті підприємств у 2019–2020 рр. узагальнено в табл. 4.

Таблиця 4

Зміна секторного балансу народження і смерті підприємств у 2019–2020 рр.

Вид економічної діяльності	Баланс 2019, в. п.	Баланс 2020, в. п.	Зміна, в. п.	Народжені 2020, %	Померлі 2020, %
Сільське, лісове та рибне господарство	–1,9	–3,3	–1,4	4,5	7,8
Промисловість	+2,2	–0,3	–2,5	7,9	8,2
Будівництво	+1,5	+0,1	–1,4	11,5	11,4
Торгівля	+3,2	–1,6	–4,8	12,3	13,9
Транспорт	+2,4	+1,4	–1,0	11,2	9,8
Розміщування і харчування	–1,2	–3,0	–1,8	10,9	13,9
Інформація та телекомунікації	+4,5	+0,8	–3,7	10,6	9,8
Професійні послуги	+0,9	–1,1	–2,0	10,2	11,3

Примітка. Баланс дорівнює різниці між частками народжених і померлих підприємств. Скорочення назв КВЕД: «Торгівля» – оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів; «Транспорт» – транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність; «Розміщування і харчування» – тимчасове розміщування й організація харчування; «Професійні послуги» – професійна, наукова та технічна діяльність.

Джерело: складено на основі [8].

Секторальні дані показують, що погіршення було неоднорідним. Найбільший розворот відбувся в оптовій і роздрібній торгівлі: баланс зменшився на 4,8 в. п. – з +3,2 до –1,6 в. п. В інформації та телекомунікаціях він залишився додатним, проте скоротився з +4,5 до +0,8 в. п. Промисловість і професійна, наукова та технічна діяльність перейшли від переважання народжень до переважання смертей. У сільському господарстві та тимчасовому розміщуванні від’ємний баланс поглибився. Транспорт і складське господарство виявилися єдиною великою групою з помітним позитивним балансом у 2020 р. – +1,4 в. п.

Секторні зміни не узгоджуються з єдиною моделлю

кризи. Найгірші баланси 2020 р. сформувалися в торгівлі, промисловості, професійній діяльності, сільському господарстві та розміщуванні, тоді як транспорт і складське господарство зберегли переважання народжень. Інформація та телекомунікації залишилися в додатній зоні, але запас народжень над смертями скоротився на 3,7 в. п. Аксіgit та співавтори описують інший часовий механізм – довгостроковий перехід від моделі «зростання або вихід» до стагнації малих фірм [24]. Розходження між короткостроковим секторним балансом і тривалим життєвим циклом показує, що виживання підприємства не рівнозначне його зростанню. Безпосереднє зіставлення секторного балансу у 2020 та 2022 рр. наведено в табл. 5.

Таблиця 5

Секторний баланс народження і смерті підприємств у 2020 та 2022 рр.

Вид економічної діяльності	Баланс 2020, в. п.	Баланс 2022, в. п.	Зміна, в. п.	Народж., %	Померлі, %
Сільське, лісове та рибне господарство	–3,3	–8,69	–5,39	3,89	12,58
Будівництво	+0,1	–7,29	–7,39	7,48	14,77
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	–1,6	–8,68	–7,08	8,43	17,11
Транспорт, складське господарство, поштова та кур’єрська діяльність	+1,4	–2,09	–3,49	8,87	10,96
Тимчасове розміщування й організація харчування	–3,0	–9,84	–6,84	9,26	19,10
Інформація та телекомунікації	+0,8	–4,42	–5,22	10,67	15,09
Професійна, наукова та технічна діяльність	–1,1	–7,47	–6,37	9,02	16,49

Примітка. У таблиці включено сім видів діяльності, для яких назви й охоплення безпосередньо зіставні у двох зрізах. Останні дві графи містять частки за 2022 р.

Джерело: складено на основі [8–9].

У 2022 р. баланс став від’ємним у всіх семи безпосередньо зіставних видах діяльності. Будівництво змінило додатний баланс +0,1 в. п. на –7,29 в. п., транспорт – +1,4 на –2,09 в. п., інформація та телекомунікації – +0,8 на –4,42 в. п. Найглибші значення 2022 р. сформувалися у тимчасовому розміщуванні й організації харчування (–9,84 в. п.), сільському, лісовому та

рибному господарстві (–8,69 в. п.) і торгівлі (–8,68 в. п.). Перший рік повномасштабної війни розширив переважання вибуття на всі проаналізовані види діяльності; транспорт перестав бути секторним винятком. Подальшу динаміку адміністративного входження та вибуття ФОП відображено на рис. 3.

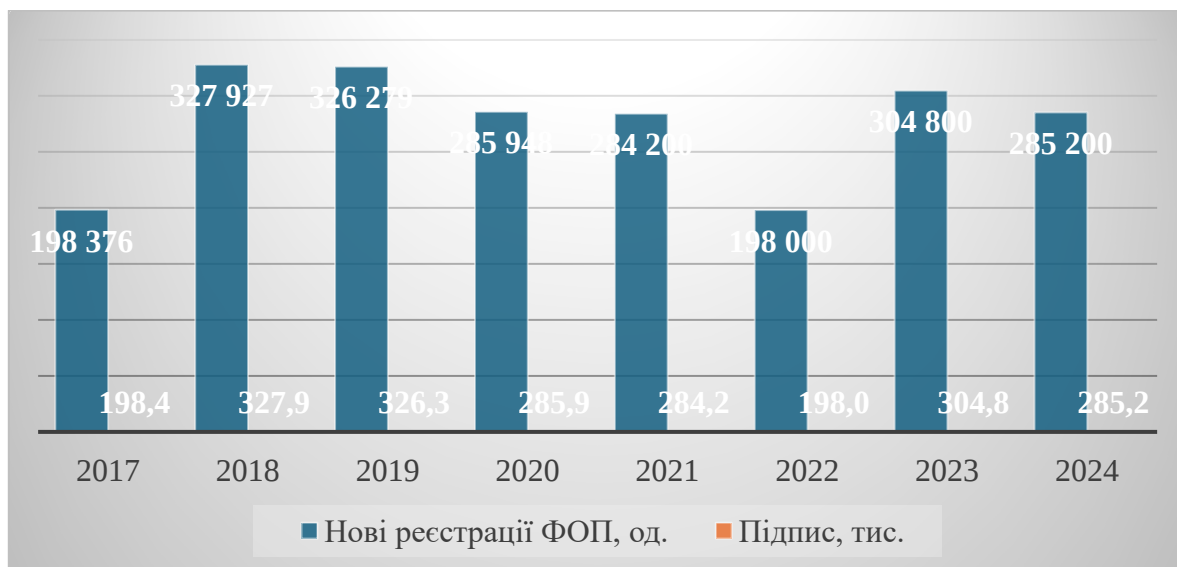

Рис. 3. Реєстрації ФОП у 2017–2024 рр. та відкриття і припинення у першому півріччі 2024–2026 рр.

Джерело: побудовано за [26–27]. Річний ряд 2017–2024 рр. відтворює табличні дані джерела [26].

Через розбіжності з його текстовим підсумком за 2018–2019 рр. аналітична інтерпретація зосереджена на даних 2022–2026 рр.

Оперативні дані після 2022 р. фіксують відновлення бажання входити у формальний сектор. Після 198,0 тис. нових реєстрацій у 2022 р. їх кількість зросла до 304,8 тис. у 2023 р. і становила 285,2 тис. у 2024 р. У першому півріччі 2025 р. припинення перевищили відкриття на 22 356, тоді як у першому півріччі 2026 р. відкриття перевищили припинення на 39 214 [26–27]. Зміна знака характеризує адміністративну активізацію, однак її економічний результат залежатиме від фактичного початку роботи, створення зайнятості та виживання нових одиниць.

Інтерпретація реєстрацій у воєнний період ускладнюється режимом доступу до ЄДР. Повне поширення відкритих наборів було обмежене, а щотижневе оновлення відновлено з 19 січня 2026 р. із фільтрацією безпеково чутливих відомостей [28]. Судові справи про банкрутство також залежать від процесуальних правил, змінених Законом № 3249-IX [29]. Тому реєстрації й судові процедури доречно використовувати як швидкі сигнали, а оцінку структурної стійкості – будувати на офіційній демографії підприємств.

Порівняння 2020 і 2022 рр. показує, що близькі за масштабом коефіцієнти плінності можуть відображати протилежні економічні стани. У 2020 р. загальна плінність знизилася до 20,1% через падіння частки народжених до 9,6% за незмінної смертності 10,5%. У 2022 р. вона підвищилася до 21,79% за іншої комбінації: народження скоротилися до 7,32%, а смертність зросла до 14,47%. Пандемічний епізод характеризувався передусім слабшим поповненням, тоді як у перший рік повномасштабної війни звуження підприємницької сукупності визначив стрибок вибуття при подальшому послабленні входження.

Розмірна асиметрія витримала зміну характеру шоку. Група до 9 працівників залишилася найактивнішою за входженням і найуразливішою за вибуттям: у 2022 р. її плінність становила 25,61%, частка смертей – 17,00%, а п'ятирічне виживання – 47,04%. Для груп 10–49 і 50–249 працівників коефіцієнти виживання наблизилися до 62%. Стійкість цього порядку у довоєнному та воєнному зрізах свідчить, що концентрація руху серед мікроодиниць має структурний характер і не зводиться до короткострокової реакції на пандемію чи війну.

Секторний вимір змінився радикально. У 2020 р. транспорт і складське господарство зберігали додатний баланс +1,4 в. п., а інформація та телекомунікації – +0,8 в. п.; у 2022 р. усі сім зіставних видів діяльності перейшли до переважання смертей. Найглибше звуження припало на тимчасове розміщування й організації харчування, сільське, лісове та рибне господарство і торгівлю. Галузева диференціація 2020 р. відображала специфіку пандемічного шоку, тоді як повномасштабна війна перетворила локальні дисбаланси на загальне секторне звуження.

Для державної політики ключовим критерієм результативності програм підтримки малих і середніх підприємств є частка створених підприємств, що залишаються активними та забезпечують зайнятість, а

не кількість реєстрацій. Секторні відмінності вимагають окремого моніторингу входження і вибуття за видами економічної діяльності. Для підприємств, що релокуються або розширюють міжнародну взаємодію, цей інструментарій доцільно доповнювати консалтинговим супроводом, орієнтованим на подолання кроскультурних комунікативних бар'єрів.

Висновки. Проведене дослідження засвідчило, що структурна стійкість малого та середнього бізнесу України характеризується виразною розмірною і секторною асиметрією. Аналіз даних за 2022 р. підтвердив збереження цієї закономірності під час повномасштабної війни. Плінність підприємств найдрібнішої групи становила 25,61 %, а п'ятирічне виживання – 47,04 % порівняно з 62,93 % у групі підприємств із 10–49 працівниками та 61,96 % у групі з 50–249 працівниками. Водночас частка смертей підприємств із чисельністю до 9 працівників зросла до 17,00 %, тоді як частка народжень скоротилася до 8,61 %.

Отримані результати свідчать, що воєнний шок не усунув довоєнної розмірної асиметрії, а посилив уразливість найдрібніших суб'єктів підприємництва. Обмежені фінансові резерви, залежність від локального попиту, нестача працівників, порушення логістичних зв'язків та ускладнений доступ до зовнішніх ринків знизили здатність мікропідприємств до тривалого функціонування. Відповідно, висока кількість нових реєстрацій не може розглядатися як достатня ознака структурної стійкості без урахування рівня виживання, зайнятості та співвідношення народжених і померлих підприємств.

Секторний аналіз показав масштабніші структурні зміни порівняно з 2020 р. У 2022 р. баланс народжень і смертей був від'ємним у всіх семи безпосередньо зіставних видах економічної діяльності. Будівництво, транспорт, інформація і телекомунікації перейшли з додатної зони до від'ємної. Найбільше переважання смертей над народженнями зафіксовано у сфері тимчасового розміщування й організації харчування, сільському, лісовому та рибному господарстві, а також у торгівлі. Воєнний шок набув загальносистемного характеру та поширив структурне скорочення на види діяльності, які до повномасштабного вторгнення демонстрували здатність до підприємницького оновлення.

Консалтингове середовище в цьому процесі виконує роль інформаційного, комунікаційного та інституційного посередника. Консалтингові організації можуть сприяти адаптації бізнес-моделей, організації релокації, освоєнню нових ринків, залученню грантового й інвестиційного фінансування, дотриманню міжнародних стандартів та подоланню кроскультурних бар'єрів. Найбільшій підтримки потребують мікропідприємства та суб'єкти тих видів діяльності, у яких зафіксовано найбільше від'ємне співвідношення народжень і смертей.

Показники зайнятості доповнюють кількісну картину входження. У 2021 р. на народжені підприємства припадало 1,3% найманих працівників загалом і 6,5% у групі до 9 працівників. Реєстраційні дані 2022–2026 рр. фіксують подальше відновлення

адміністративного входження, зокрема додатний чистий приріст ФОП у першому півріччі 2026 р., але оцінювання результативності цього входження має спиратися на виживання та зайнятість нових підприємств.

Програми підтримки малих і середніх підприємств доцільно оцінювати за часткою одиниць, що залишилися активними через один, три і п'ять років, створили перше робоче місце та перейшли до наступної розмірної групи. Перевірка першого року повномасштабної війни показала, що розмірна асиметрія збереглася, а секторна стала ширшою: від'ємний баланс охопив усі сім проаналізованих видів діяльності. Такий результат вказує на структурну стійкість не як просте збереження кількості підприємств, а як здатність нових одиниць закріплюватися на ринку й підтримувати зайнятість під час тривалого шоку. У цьому контексті кроскультурні

комунікації виступають не окремим статистичним показником стійкості, а організаційним механізмом адаптації МСП до релокації, міжнародної взаємодії та роботи в культурно неоднорідному середовищі.

Декларація про використання ШІ. В ході підготовки статті було використано інструменти генеративного штучного інтелекту (ChatGPT 5.3, Grammarly, DeepL Translator, а також Jenni AI) для цілей пошуку та узагальнення літератури та покращення структури і логіки статті. Інструменти штучного інтелекту не використовувалися для генерації первинних наукових результатів, аналізу емпіричних даних або формування оригінальних дослідницьких висновків без участі автора. Автор несе повну відповідальність за наукову новизну, зміст статті, достовірність наведених даних, коректність посилань та відповідність роботи принципам академічної доброчесності.

Список використаних джерел:

1. Методологічні положення щодо спостереження за динамікою та демографією підприємств на основі реєстру статистичних одиниць : наказ Держкомстату від 22.12.2010 № 526, зі змінами, внесеними наказом Держстату від 28.12.2022 № 398. Державна служба статистики України. URL: https://stat.gov.ua/sites/default/files/2026-05/526_2010.pdf (дата звернення: 26.05.2026).
2. Методика розрахунку показників демографії підприємств : наказ від 07.08.2014 № 228, зі змінами, внесеними наказами від 29.12.2017 № 362 та від 29.12.2022 № 423. Державна служба статистики України. URL: https://stat.gov.ua/sites/default/files/2026-04/228_2014.pdf (дата звернення: 26.05.2026).
3. Методологічні положення державного статистичного спостереження «Реєстр статистичних одиниць» : наказ від 30.11.2021 № 298, зі змінами. Державна служба статистики України. URL: https://ukrstat.gov.ua/norm_doc/2021/298/298.pdf (дата звернення: 26.05.2026).
4. Regulation (EU) 2019/2152 of the European Parliament and of the Council of 27 November 2019 on European business statistics. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2019/2152/oj> (дата звернення: 26.05.2026).
5. Commission Implementing Regulation (EU) 2020/1197 of 30 July 2020 laying down technical specifications and arrangements pursuant to Regulation (EU) 2019/2152. URL: https://eur-lex.europa.eu/eli/reg_impl/2020/1197/oj (дата звернення: 26.05.2026).
6. Eurostat; OECD. Eurostat-OECD Manual on Business Demography Statistics. Paris : OECD Publishing, 2008. DOI: <https://doi.org/10.1787/9789264041882-en>
7. United Nations Economic Commission for Europe. Guidelines on the Use of Statistical Business Registers for Business Demography and Entrepreneurship Statistics. Geneva : United Nations, 2019. URL: <https://unece.org/statistics/publications/guidelines-use-statistical-business-registers-business-demography-and> (дата звернення: 26.04.2026).
8. Основні показники демографії підприємств (до 2020 року). Державна служба статистики України. URL: <https://stat.gov.ua/uk/datasets/osnovni-pokaznyky-demohrafiyi-pidpryyemstv-do-2020-roku> (дата звернення: 26.04.2026).
9. Демографія підприємств (з 2021 року). Державна служба статистики України. URL: <https://stat.gov.ua/uk/datasets/demohrafiya-pidpryyemstv-z-2021-roku> (дата звернення: 26.07.2026).
10. План державних статистичних спостережень на 2026 рік. Державна служба статистики України. Київ, 2025. URL: https://stat.gov.ua/sites/default/files/2025-11/plan_26.pdf (дата звернення: 26.04.2026).
11. Decker R. A., Haltiwanger J., Jarmin R. S., Miranda J. Declining Business Dynamism: What We Know and the Way Forward. *American Economic Review*. 2016. Vol. 106, No. 5. Pp. 203-207. DOI: <https://doi.org/10.1257/aer.p20161050>
12. Calvino F., Criscuolo C., Menon C. Cross-country Evidence on Start-up Dynamics. *OECD Science, Technology and Industry Working Papers*. 2015. No. 2015/06. DOI: <https://doi.org/10.1787/5jrxtkb9mxtb-en>
13. Calvino F., Criscuolo C., Verlhac R. Declining Business Dynamism: Structural and Policy Determinants. *OECD Science, Technology and Industry Policy Papers*. 2020. No. 94. DOI: <https://doi.org/10.1787/77b92072-en>
14. Naudé W. From the Entrepreneurial to the Ossified Economy. *Cambridge Journal of Economics*. 2022. Vol. 46, No. 1. Pp. 105-131. DOI: <https://doi.org/10.1093/cje/beab042>
15. Criscuolo C., Gal P. N., Menon C. The Dynamics of Employment Growth: New Evidence from 18 Countries. *OECD Science, Technology and Industry Policy Papers*. 2014. No. 14. DOI: <https://doi.org/10.1787/5jz417hj6hg6-en>
16. Benedetti-Fasil C., Sedláček P., Sterk V. Startups and Employment Following the COVID-19 Pandemic: A Calculator. *Economic Policy*. 2022. Vol. 37, No. 111. Pp. 507-533. DOI: <https://doi.org/10.1093/epolic/eiac028>
17. Bahaj S., Piton S., Savagar A. Business Creation During COVID-19. *Economic Policy*. 2024. Vol. 39, No. 119.

Pp. 611-648. DOI: <https://doi.org/10.1093/epolic/eiae008>

18. Prieto F., Sarabia J. M., Calderín-Ojeda E. The Risk of Death in Newborn Businesses During the First Years in Market. *Proceedings of the Royal Society A*. 2022. Vol. 478, No. 2263. Art. 20210952. DOI: <https://doi.org/10.1098/rspa.2021.0952>

19. Xi G., Block J. H., Lasch F., Robert F., Thurik R. The Survival of Business Takeovers and New Venture Start-ups. *Industrial and Corporate Change*. 2020. Vol. 29, no. 3. P. 797-826. DOI: <https://doi.org/10.1093/icc/dtz076>

20. Cefis E., Coad A., Lucini-Paioni A. Landmarks as Lighthouses: Firms' Innovation and Modes of Exit During the Business Cycle. *Research Policy*. 2023. Vol. 52, No. 8. Art. 104778. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.respol.2023.104778>

21. Dörr J. O., Licht G., Murmann S. Small Firms and the COVID-19 Insolvency Gap. *Small Business Economics*. 2022. Vol. 58, No. 2. Pp. 887-917. DOI: <https://doi.org/10.1007/s11187-021-00514-4>

22. Перетятко Л. А. Тенденції розвитку підприємств в Україні у світлі бізнес-демографії. *Наукові інновації та передові технології*. 2024. № 11(39). С. 989-1004. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-11\(39\)-989-1004](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-11(39)-989-1004)

23. Dligach A., Stavitsky A. Resilience Factors of Ukrainian Micro, Small, and Medium-Sized Business. *Economies*. 2024. Vol. 12, No. 12. Art. 319. DOI: <https://doi.org/10.3390/economies12120319>

24. Akcigit U., Kilic F., Lall S., Shpak S. Engineering Ukraine's Wirtschaftswunder. NBER Working Paper. 2025. No. 34103. DOI: <https://doi.org/10.3386/w34103>

25. Ukraine - Firms through the War 2.0. Washington, DC: World Bank, 2024. URL: <https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/099061924125589588> (дата звернення: 26.04.2026).

26. Тренди української фонономіки під час великої війни. Оpendatabot. 17.02.2025. URL: <https://opendatabot.ua/analytics/fononomics-2024> (дата звернення: 26.04.2026).

27. Майже 40 тисяч склав приріст фопів цього річ. Оpendatabot. 02.07.2026. URL: <https://opendatabot.ua/analytics/fononomics-2026-6> (дата звернення: 26.04.2026).

28. Мін'юст відновив доступ до Єдиного державного реєстру у формі відкритих даних. Судова влада України. 20.01.2026. URL: <https://court.gov.ua/archive/1954918/> (дата звернення: 26.04.2026).

29. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо окремих питань провадження та застосування процедур банкрутства у період дії воєнного стану: Закон України від 13.07.2023 № 3249-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3249-20> (дата звернення: 26.04.2026).

30. Показники статистики демографії підприємств за 2018 рік. Державна служба статистики України. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/r_so/demogr_pidpr_18.pdf (дата звернення: 26.04.2026).

References:

1. State Statistics Service of Ukraine. (2010). Methodological provisions on observing enterprise dynamics and demography based on the statistical units register (Order No. 526 of December 22, 2010, as amended by Order No. 398 of December 28, 2022). https://stat.gov.ua/sites/default/files/2026-05/526_2010.pdf

2. State Statistics Service of Ukraine. (2014). Methodology for calculating business demography indicators (Order No. 228 of August 7, 2014, as amended by Orders No. 362 of December 29, 2017, and No. 423 of December 29, 2022). https://stat.gov.ua/sites/default/files/2026-04/228_2014.pdf

3. State Statistics Service of Ukraine. (2021). Methodological provisions of the state statistical observation "Register of statistical units" (Order No. 298 of November 30, 2021, as amended). https://ukrstat.gov.ua/norm_doc/2021/298/298.pdf

4. European Parliament & Council of the European Union. (2019). Regulation (EU) 2019/2152 of the European Parliament and of the Council of 27 November 2019 on European business statistics. Official Journal of the European Union. <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2019/2152/oj>

5. European Commission. (2020). Commission Implementing Regulation (EU) 2020/1197 of 30 July 2020 laying down technical specifications and arrangements pursuant to Regulation (EU) 2019/2152. Official Journal of the European Union. https://eur-lex.europa.eu/eli/reg_impl/2020/1197/oj

6. Eurostat, & OECD. (2008). Eurostat-OECD manual on business demography statistics. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/9789264041882-en>

7. United Nations Economic Commission for Europe. (2019). Guidelines on the use of statistical business registers for business demography and entrepreneurship statistics. United Nations. <https://unece.org/statistics/publications/guidelines-use-statistical-business-registers-business-demography-and>

8. State Statistics Service of Ukraine. (n.d.). Main indicators of business demography (up to 2020). Retrieved July 26, 2026, from <https://stat.gov.ua/uk/datasets/osnovni-pokaznyky-demohrafiyi-pidpryemstv-do-2020-roku>

9. State Statistics Service of Ukraine. (n.d.). Business demography (since 2021). Retrieved July 26, 2026, from <https://stat.gov.ua/uk/datasets/demohrafiya-pidpryemstv-z-2021-roku>

10. State Statistics Service of Ukraine. (2025). Plan of state statistical observations for 2026. https://stat.gov.ua/sites/default/files/2025-11/plan_26.pdf

11. Decker, R. A., Haltiwanger, J., Jarmin, R. S., & Miranda, J. (2016). Declining business dynamism: What we know and the way forward. *American Economic Review*, 106(5), 203–207. <https://doi.org/10.1257/aer.p20161050>

12. Calvino, F., Criscuolo, C., & Menon, C. (2015). Cross-country evidence on start-up dynamics (OECD Science, Technology and Industry Working Papers No. 2015/06). OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/5jrxtkb9mxtb-en>
13. Calvino, F., Criscuolo, C., & Verlhac, R. (2020). Declining business dynamism: Structural and policy determinants (OECD Science, Technology and Industry Policy Papers No. 94). OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/77b92072-en>
14. Naudé, W. (2022). From the entrepreneurial to the ossified economy. *Cambridge Journal of Economics*, 46(1), 105–131. <https://doi.org/10.1093/cje/beab042>
15. Criscuolo, C., Gal, P. N., & Menon, C. (2014). The dynamics of employment growth: New evidence from 18 countries (OECD Science, Technology and Industry Policy Papers No. 14). OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/5jz417hj6hg6-en>
16. Benedetti-Fasil, C., Sedláček, P., & Sterk, V. (2022). Startups and employment following the COVID-19 pandemic: A calculator. *Economic Policy*, 37(111), 507–533. <https://doi.org/10.1093/epolic/eiac028>
17. Bahaj, S., Piton, S., & Savagar, A. (2024). Business creation during COVID-19. *Economic Policy*, 39(119), 611–648. <https://doi.org/10.1093/epolic/eiae008>
18. Prieto, F., Sarabia, J. M., & Calderín-Ojeda, E. (2022). The risk of death in newborn businesses during the first years in market. *Proceedings of the Royal Society A: Mathematical, Physical and Engineering Sciences*, 478(2263), 20210952. <https://doi.org/10.1098/rspa.2021.0952>
19. Xi, G., Block, J. H., Lasch, F., Robert, F., & Thurik, R. (2020). The survival of business takeovers and new venture start-ups. *Industrial and Corporate Change*, 29(3), 797–826. <https://doi.org/10.1093/icc/dtz076>
20. Cefis, E., Coad, A., & Lucini-Paioni, A. (2023). Landmarks as lighthouses: Firms' innovation and modes of exit during the business cycle. *Research Policy*, 52(8), 104778. <https://doi.org/10.1016/j.respol.2023.104778>
21. Dörr, J. O., Licht, G., & Murmann, S. (2022). Small firms and the COVID-19 insolvency gap. *Small Business Economics*, 58(2), 887–917. <https://doi.org/10.1007/s11187-021-00514-4>
22. Peretiatio, L. A. (2024). Tendentsii rozvytku pidpriemstv v Ukraini u svitli biznes-demografii [Trends in enterprise development in Ukraine in the light of business demography]. *Naukovi innovatsii ta peredovi tekhnologii*, 11(39), 989–1004. [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-11\(39\)-989-1004](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-11(39)-989-1004)
23. Dligach, A., & Stavitsky, A. (2024). Resilience factors of Ukrainian micro, small, and medium-sized business. *Economies*, 12(12), 319. <https://doi.org/10.3390/economies12120319>
24. Akcigit, U., Kilic, F., Lall, S., & Shpak, S. (2025). Engineering Ukraine's Wirtschaftswunder (NBER Working Paper No. 34103). National Bureau of Economic Research. <https://doi.org/10.3386/w34103>
25. World Bank. (2024). Ukraine—Firms through the war 2.0. <https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/099061924125589588>
26. Opendatabot. (2025, February 17). Trendy ukrainskoi foonomiky pid chas velykoi viiny [Trends of Ukraine's sole-proprietor economy during the full-scale war]. <https://opendatabot.ua/analytics/foponomics-2024>
27. Opendatabot. (2026, July 2). Maizhe 40 tysiach sklav pryrist FOPiv tsohorich [The increase in sole proprietors reached almost 40 thousand this year]. <https://opendatabot.ua/analytics/foponomics-2026-6>
28. Judiciary of Ukraine. (2026, January 20). Miniust vidnovyv dostup do Yedynoho derzhavnoho reiestru u formi vidkrytykh danykh [The Ministry of Justice restored access to the Unified State Register in open-data format]. <https://court.gov.ua/archive/1954918/>
29. Verkhovna Rada of Ukraine. (2023, July 13). Pro vnesennia zmin do deiakyykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo okremykh pytan provadzhennia ta zastosuvannia protsedur bankrutstva u period dii voiennoho stanu [On amendments to certain legislative acts of Ukraine concerning bankruptcy proceedings and procedures during martial law] (Law No. 3249-IX). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3249-20>
30. State Statistics Service of Ukraine. (2018). Business demography statistics indicators for 2018. https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/r_so/demogr_pidpr_18.pdf

Дата надходження статті: 29.06.2026 р.

Дата прийняття статті до друку: 10.08.2026 р.

Дата публікації (оприлюднення) статті: 03.09.2026 р.

Стаття поширюється на умовах ліцензії Creative Commons Attribution License International CC-BY.